

Г л а в а X I

ПОВРАТАК У ВОЈВОДИНУ И ОДЛАЗАК У ИСТОЧНУ БОСНУ И НА МАЈЕВИЦУ

Од завршетка рата до краја јуна 1945. године 2. бригада и 16. дивизија су једно време провели у Словенији. Првих дана јула 1945. године 16. дивизија и њене бригаде се пребацују у Војводину, у Нови Сад, Футог и Бачку Паланку. Ту су се јединице неколико дана припремале за параду у Новом Саду, да би после те свечаности прешле у своје прве касарне у Кули, Бачкој Тополи и Новом Врбасу, а затим у Суботицу. После четворомесечног одмора и војно-политичких и организационих припрема 16. дивизија прелази у источну Босну, где учествује у чишћењу терена од разних четничких, усташких и других непријатељских група. Тамо остаје све до марта 1946, када се поново враћа у Војводину.¹

1. ПАРАДА У НОВОМ САДУ И СУСРЕТ СА ДРУГОМ ТИТОМ У СУБОТИЦИ

Нови Сад је 7. јула 1945. био домаћин бораца 16. војвођацохе дивизије и првобораца Војводине. Још од саме зоре улице града су настале претесне за масе народа, омладине и гтионира. Јединице су већ биле достројене у свечаном поретку испред зграде Главног

¹ Периша Грујић „Шеснаеста војвођанска дивизија“; Шпир-о Лагатор, „4. војвођанска бригада“, Архив ВИИ, оперативни дневници и релације Треће армије 16. дивизије.

народноослободилачког одбора, одакле су, након говора и поздрава, продефиловале чврстим парадним кораком поред свечане трибине и огромног шпалира народа на тротоарима, који их је пасипао цвећем. У предњим ешелонима Војвођана газили су првоборци и млади борци Срема, Баната, Бачке, Еосне, Шумадије, Славоније и Словеније. Било је међу њима Срба, Хрвата, Словенаца, Црногораца, Македонаца, Словака, Мађара, Немаца, Румуна, Јевреја, Рома (Цигана), као и припадника других наших народа и народности. Усклици и сузе радоснице становника главног града пратиле су гипки корак прекаљених бораца 16. војвођанске дивизије.²

После параде бригаде су се упутиле у своје касарне у Кулу, Бачку Тополу и Нови Врбас, а већ 15. јула стигле су у Суботицу на градски стадион, где је 16. дивизију на двогодишњицу њеног формирања посетио врховни командант маршал Јосип Броз Тито. Била је то друга свечаност дивизије и њених бригада у ослобођеној земљи и слободној Војводини.

Том приликом друг Тито је, између осталог, рекао:

„ . . . Војводина је преко својих синова, оних славних бораца који су сачињавали наше прве одреде и који данас сачињавају војвођанске дивизије, који су у непролазним босанским брдтт показали чуда од херојства и издржљивости — Војводина је баш преко тих бораца ушла међу оне покрајине наше земље које су врло много дале за нашу данашњу слободу. Они су, ти наши борци, својом крвљу, упорношћу у борбама омогућили да се ми данас, после четири године, можемо срећно састати у Новом Саду. Ја сам данас имао прилику да поздравим једну од најславнијих јединица наше војске, Шеснаесту војвођанску дивизију, да је поздравим на про^лави двогодишњице њеног оенивања. Гледао сам њено људство данас, после свих тешких искушења и борби, оне прекаљене младиће који сваком уливају наду да ће се не само сачувати тековине

² Исто; Иво Матовић „Повратак ратника“; Периша Грујић „Шеснаеста војвођанска дивизија“.

за које смо се борили и које смо ми извојевали, него и да ће се изградити наша срећнија и боља будућност, обновити наша земља .."³

Борци 1, 2. 4. и Артиљеријске бригаде 16. дивизије су са узбуђењем и радошћу слушали и читали у игтампи ове речи признања и похвале. Стари борци, команданти, командири и политички комесари сетили су се прваг свечаног строја 1. и 2. бригаде у Тавни и Брђанима под Мајевицом априла 1943, када су ове бригаде формиране. Оживеле су успомене на херојске дане на борбеним путевима од Брђана у источној Босни, преко Херцеговине и Црне Горе, Србије, Војводине, Хрватске све до Цеља и Бледа у Словенији. Била је то ратна стаза дуга више од 3.000 километара у ваздушној линији. На њој су у многим биткама, бојевима и операцијама извојеване крупне војно-политичке победе. На тај суровој и славној стази пали су храбро многи синови Војводине, борци 16. дивизије и 2. војвођанске бригаде.

2. ШЕСНАЕСТА ДИВИЗИЈА И 2. БРИГАДА У РАТУ ПОСЛЕ РАТА

После четворомесечног одмора, организационог сређивања, попуне новим борцима и војно-политичких и партијских припрема 16. војвођанска дивизија се из Војводине поново пребацила у источну Босну — у Семберији и на Мајевицу да би учествовала у чишћењу терена и ликвидацији заосталих четничко-усташких група.⁴

Те четничко-усташке групе и појединци, склоњени по шумама и код својих латака, почели су поново да дижу главе. Са њима су се Војвођани рвали пуне три године свог боравка у источнсп Босни заједно са Курјаковим борцима, са 6. источnobосанском бригадом и источnobосанским дивизијама. Војвођане је народ и^точне Басне дочекао и овог пута као своје најми-

³ Исто.

⁴ Иво Матовић „Повратак ратника“; Шпрфо Лагатор „4. војвођанска бригада“.

лије. И заједно су, борци и народ, као некада, опет почели рат против заједничког непријатеља.

За извршење ових задатака обавештајна служба 16. дивизије и њених бригада, уз помоћ органа народне власти и ослободилачких организација, органа УДБ и Кноја добила је одговорне задатке да прикупе податке о четничко-ушастим групама и њиховим покретима и размештају. Обавештајци и јединице су убрзо кренули у акцију: у претрес и чишћење терена, у потеру, гоњење и хватање њихових група и потединаца, као што су то били: четници Павла Гајића, Стеве Томића, Радивоја Керовића, Митра Митровића, Драга Анчића, Милоша Ераковића, Томе Медића, Пере Васковића и Стојана Јовића; усташе Стеве Чизмације, Мустафе Јукића, Буре Бегича, Хамида Токића, Фрање Мачековића и друге. Највећи успех наших јединица, заједно са батаљоном Кноја на челу са Стевом Ковачевићем Крвавим била је ликвидација мајевичке четничке групе и самог „војводе“ Радивоја Керовића.⁵

У том рату после рата наши борци су у часовима одмора и предах изводили и редовну војно-политичку обуку, организовали културне приредбе са програмом за себе и народ. Тако је било све до марта 1946. када је 16. дивизија поново напустила источну Босну и вратила се у Војводину.

Бригадни одбор за неговање традиција 2. војвођанске НОУ бригаде и Савез бораца сремскомитровачке општине, сви преживели борци, народ и Охмладина Срема и припадници ЈНА негују и данас традиције ове наше прослављене бригаде. То се чини и манифестује на више начина: сусретима бораца на годишњицу њеног формирања, састанцима Бригадног одбора и бораца са војницима ЈНА на које се преносе традиције 2. бригаде, обележавањем борбеног пута бригаде у бригадној соби „Музеј бригаде“ и овом монографијом 2. бригаде.

Прву годишњицу свог формирања, 20. априла 1944, 2. војвођанска ударна бригада обележила је жесточшм борбама са 13. СС „Ханџар дивизијом“ око Бијељине, Брезовог Поља, Угљевика и на Мајевици, а затим у борбама приликом првог покушаја прелаза у Србију. За те успехе и победе борци су добили похвалу врховног команданта маршала Тита.

Другу годишњицу свог формирања, 20. априла 1945. године, 2. војвођанска бригада је обележила новим победама у завршној офанзиви Треће армије за коначно ослобођење западних крајева наше земље. Пошто је у ноћи 11/12. априла форсирала Драву, бригада је наставила борбе за ослобођење Нашица, Подравске Слатине и Вировитице, у чијем ослобођењу учествује на своју годишњицу.

Трећу годишњицу свог формирања, 20. априла 1946, бригада је прославила у слободној Војвадини, и то тек што се била вратила из источне Босне, после чишћења Мајевице од заосталих четничких и усташких групица. Наредних година бригада, у саставу 16. дивизије, проводи у Македонији.

Бригадна музејска соба „Музеј бригаде“ постављена је у касарни јединице која негује и развија традиције 2. бригаде. То је историјско-музеолошко-уметничка презентација дата тематско-хронолошки о најважнијим догађајима и процесима из живота и борби бригаде од њеног формирања до краја рата и револуције. Преко легенди, факсимила докумената, фотоса, скица и лредмета гледалац и посетилац се може упознати са дугим, славним и херојским путевима ове наше праслављене јединице; види у слици и речи многе њене борце и старешине; њен живот у свој сложености сурових ратних услова борби са неупоредиво надмоћнијим снагама окулатора и домаћих издајника.